

Оглядове досьє
щодо закордонного досвіду з деяких питань запобігання та протидії
домашньому насильству*

***Анотація.** В Оглядовому досьє розглянуто закордонний досвід деяких європейських держав та США стосовно превентивних заходів запобігання вчиненню домашнього насильства, обміну інформацією про випадки домашнього насильства, а також ведення реєстрів таких випадків і доступу до них.*

***Ключові слова:** домашнє насильство, запобігання і протидія, взаємодія, обмін інформацією, реєстр даних, жертва насильства, превентивні заходи, профілактика, припис.*

Основна частина.

Питання закордонного досвіду запобігання та протидії домашньому насильству досліджені в низці аналітичних та інформаційних матеріалів Дослідницької служби¹, в яких на прикладі США і таких держав-членів Європейського Союзу, як Болгарія, Естонія, Іспанія, Нідерланди, Польща, Франція, Хорватія, Швеція, Велика Британія, розглянуто: законодавче забезпечення вказаної сфери суспільних відносин; створення та функціонування реєстру випадків домашнього насильства, реєстрів осіб, що вчинили домашнє насильство та постраждали від цих діянь; принципи захисту та механізми контролю за дотриманням прав і життєво важливих інтересів постраждалих від домашнього насильства; надання комплексної та своєчасної допомоги постраждалим особам суб'єктами, що спеціалізуються на здійсненні заходів, спрямованих на запобігання та протидію домашньому насильству; координація діяльності таких суб'єктів, шляхи оптимізації їх інформаційної взаємодії; наявність кол-центрів, гарячих ліній та інших інституцій для надання безоплатних консультацій щодо запобігання та протидії домашньому насильству; підстави та порядок притягнення до відповідальності за здійснення домашнього насильства тощо. Міжнародні, європейські стандарти боротьби з домашнім насильством (конвенції, рекомендації, резолюції тощо) детально представлені в цих дослідженнях і зупинятися на них повторно не варто, за виключенням нової Директиви ЄС 2024/1385, прийнятої у травні 2024 року². Цей документ встановлює правила запобігання та боротьби з насильством щодо жінок і домашнім насильством, зокрема розглядаються: кримінальні злочини і покарання у сферах сексуальної експлуатації жінок і дітей та пов'язаних із цим кібер-злочинів; права жертв усіх форм насильства щодо жінок або домашнього насильства до, під час та протягом відповідного часу після кримінального провадження; захист і підтримка жертв, профілактика та раннє втручання. Також у згаданих дослідженнях проаналізовано національне законодавство кожної держави.

¹ Аналітична записка з питань порівняльного законодавства щодо запобігання та протидії домашньому насильству у Сполучених Штатах Америки та деяких державах Європейського Союзу; Оглядове досьє щодо законодавства у сфері сімейно-шлюбних відносин у контексті запобігання і протидії домашньому насильству. Дослідницька служба Верховної Ради України. URL: <https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/>

² Directive (EU) 2024/1385 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 on combating violence against women and domestic violence. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1385/oj>

Поставлені у зверненні питання можна об'єднати у два блоки: превентивні заходи запобігання вчиненню домашнього насильства, зокрема взаємодія задіяних у цьому процесі суб'єктів (обмін інформацією), і ведення реєстрів випадків домашнього насильства.

1. Щодо превентивних заходів запобігання вчиненню домашнього насильства.

У світовій практиці існує тенденція приділення державами особливої уваги профілактиці домашнього насильства, що проявляється, як правило, у запровадженні різного роду стратегічних документів і програм.

Наприклад, Стратегія *США* щодо запобігання та відповіді гендерному насильству³ визначає такі дії пріоритетом забезпечення національної безпеки. Серед основних груп заходів запобігання домашньому насильству виділяють: (1) внутрішню і зовнішню координацію між урядовими структурами й агенціями США та іншими зацікавленими сторонами; (2) інтеграцію зусиль із запобігання домашньому насильству в роботі уряду; (3) збирання даних щодо фактів домашнього насильства та їх систематизацію; (4) розширення урядових програм, спрямованих на боротьбу з домашнім насильством. У 2021 році в *Іспанії* затверджено шестирічний комплексний План боротьби з домашнім насильством «Іспанія захищає вас»⁴, який передбачає: 1) оцифрування та розширення телефонної і телематичної служби підтримки жертв усіх форм насильства; 2) модернізацію та розширення засобів захисту жертв усіх форм насильства щодо жінок; 3) створення цілодобової комплексної методичної, психологічної та соціальної допомоги жертвам гендерного й сексуального насильства. Профілактичними заходами в *Польщі*⁵ визначено: 1) підвищення рівня знань громадськості, у тому числі зацікавлених служб, про явище домашнього насильства; 2) підвищення рівня знань та обізнаності громадськості про причини та наслідки домашнього насильства; 3) зменшення кількості насильницького контенту в засобах масової інформації; 4) підвищення якості системи превентивних заходів; 5) реалізацію програм із попередження насильства в сім'ї та захисту постраждалих від насильства в сім'ї.

В *Іспанії* на законодавчому рівні (Закон «Про захист від гендерного насильства»⁶) визначено попереджувальні, освітні, соціальні, превентивні та судові заходи щодо запобігання насильству стосовно жінок та дітей.

Розповсюдженими є різного роду консультації і програми. Наприклад, у *США* діє програма «Насильство не є моїм вибором», яка має на меті забезпечити населення інформацією про те, що робити, якщо вони стикаються з насильством. Також існує велика кількість неурядових громадських і комерційних організацій,

³ United States Strategy to Prevent and Respond to Gender-Based Violence Globally 2022. URL: <https://www.state.gov/reports/united-states-strategy-to-prevent-and-respond-to-gender-based-violence-globally-2022/>

⁴ Plan España te protege contra la violencia machista. URL: <https://www.igualdad.gob.es/plan-de-recuperacion/plan-espana-te-protege-contra-violencia-machista/>

⁵ Аналітична записка з питань порівняльного законодавства щодо запобігання та протидії домашньому насильству у Сполучених Штатах Америки та деяких державах Європейського Союзу. Дослідницька служба Верховної Ради України. URL: <https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/>

⁶ Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género. URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2004-21760>

які надають допомогу жертвам домашнього насильства та їх родинам. Рада Міністрів *Болгарії* ухвалює трирічну національну програму попередження та захисту від домашнього насильства. У *Великій Британії* затверджений програмний документ «Заклик до припинення насильства щодо жінок і дівчат». Угодою про запобігання насильству на 2021–2025 роки⁷ в *Естонії* визначено 14 напрямів дій щодо запобігання насильству, які включають сфери діяльності та заходи на різних рівнях профілактики⁸. В *Іспанії* з метою запобігання домашньому насильству як у державній, так і в приватній сферах, державні адміністрації та муніципалітети в межах своїх повноважень сприяють проведенню: інформаційних кампаній, спрямованих на боротьбу з гендерними стереотипами (загальних, орієнтованих на ту чи іншу аудиторію чоловіків, жінок, дітей); просвітницьких, роз'яснювальних кампаній, які підкреслюють важливість сприяння та допомоги постраждалим від домашнього насильства. Вказані інформаційні кампанії поширюються в державних медіа, освітніх, соціальних, медичних, культурних і спортивних закладах й установах (налічується понад 40 різних програм). У *Польщі* затверджено Загальнодержавну програму протидії насильству в сім'ї, про виконання якої щорічно подається звіт⁹, а в *Швеції* – Національну стратегію попередження та боротьби з насильством чоловіків над жінками, період дії якої 2017–2026 роки¹⁰.

Активним є внесення останніми роками законодавчих змін, спрямованих на координацію дій задіяних у боротьбі з домашнім насильством суб'єктів на державному, регіональному рівнях, із залученням громадськості.

Широко застосовуваним заходом запобігання домашньому насильству є захисні (охоронні накази), що можуть видаватися й без кримінального провадження (*Велика Британія*); захисні приписи (*Болгарія, Франція*); обмежувальні приписи (*США, Швеція*).

У *США* запроваджено чотири типи обмежувальних приписів, залежно від виду насильства, що вчиняється: 1) проти домашнього насильства, що захищає осіб, які ділять спільний домашній побут та/або є родиною; 2) проти актів сексуального насильства; 3) проти домагань та сталкерства (особливою умовою для вжиття цього припису є підтверджений поліцією факт вчинення правопорушення); 4) терміновий обмежувальний припис, якщо особі загрожує небезпека із використанням вогнепальної зброї, який діє лише у 13-ти штатах. Для того, щоб заявити про необхідність обмежувального припису у *Великій Британії*, постраждала особа може заповнити коротку форму, що міститься на спеціальному сайті¹¹. Згідно зі *шведським Законом*¹² виділяють чотири види обмежувальних

⁷ Vägivalla ennetamise kokkulepe aastateks 2021-2025. URL: <https://eelnoud.valitsus.ee/main/mount/docList/351e54e2-b998-4621-ae81-7940a839a3ce#sUOIla2a>

⁸ Аналітична записка з питань порівняльного законодавства щодо запобігання та протидії домашньому насильству у Сполучених Штатах Америки та деяких державах Європейського Союзу. Дослідницька служба Верховної Ради України. URL: <https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSMaterialsDocs/>

⁹ Sprawozdania z Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. URL: <https://www.gov.pl/web/rodzina/sprawozdania-z-krajowego-programu-przeciwdzialania-przemocy-w-rodzinie>

¹⁰ En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. URL: <https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2016/11/en-nationell-strategi-for-att-forebygga-och-bekampa-mans-vald-mot-kvinnor/>

¹¹ National Centre for Domestic Violence. URL: <https://www.ncdv.org.uk/>

¹² Lagom kontakt förbud. Justitie departementet L5. 28.05.1988. URL: <https://lagen.nu/1988:688#P24>

приписів: звичайний обмежувальний припис (kontakt förbud), обмежувальний припис на спільне проживання (kontakt förbud avseende gemensam bostad), розширений обмежувальний припис (utvidgat kontakt förbud) та особливо розширений обмежувальний припис (särskilt utvidgat kontakt förbud).

Ключову роль у запобіганні та протидії домашньому насильству, окрім поліції, відіграють спеціально створені інституції.

Так, у *США* функціонує Управління (Офіс) з питань насильства щодо жінок (OVW), що діє на правах Офісу Міністерства юстиції Сполучених Штатів Америки¹³. Завданням Управління є реагування на насильство щодо жінок, дітей, зменшення випадків насильства, що трапляються у різних сферах, зокрема за місцем проживання потерпілих. Закони VAWA¹⁴ вимагають від Управління здійснювати розгляд скарг та покращувати послуги для жертв домашнього насильства. У *Болгарії* створено Національну раду з питань запобігання (превенції) та захисту від домашнього насильства¹⁵. До складу Національної ради входять представники як державних органів (міністерств, Верховного Суду, Агентства соціальної допомоги тощо), так і громадських організацій. Інформація щодо дітей акумулюється також у Державному агентстві з питань захисту дітей та соціальної допомоги. Окрім того, консультативно-координаційними функціями наділена Національна рада з питань захисту дитинства. У *Великій Британії* функціонує Національна служба допомоги жертвам домашнього насильства (National Domestic Abuse Helpline), відповідальна і за профілактику таких випадків. Урядова делегація протидії насильству спільно з Державною обсерваторією насильства щодо жінок в *Іспанії* сприяють формуванню пріоритетів і засад державної політики, спрямованої на надання захисту жертвам насильства – жінкам та дітям. Установи «Безпечно вдома» представлені в *Нідерландах* 25 регіональними організаціями та об'єднані в єдину Національну мережу «Безпечно вдома» (LNVN)¹⁶ – мережу консультативних центрів та регіональних організацій допомоги жертвам домашнього насильства та жорстокого поводження. У *Польщі* діє Моніторингова група з питань протидії домашньому насильству як консультативно-дорадчий орган міністра, відповідального за соціальне забезпечення, а у *Франції* – Інформаційні центри з питань прав жінок та сім'ї (C.I.D.F.F.). У *Швеції* питання насильства в сім'ї курують: Національна рада охорони здоров'я та соціального забезпечення; різні громадські організації, що опікуються питаннями насильства в сім'ї та насильства над дітьми – Національний центр знань про насильство над дітьми (Barnafriid)¹⁷, Фонд Allmänna Barnhuset¹⁸, Національний центр жіночої свободи¹⁹ тощо.

Упровадження в соціальну практику положень Законів VAWA в *США* зумовило забезпечення системних скоординованих дій (спрямованих на безумовне

¹³ Office on Violence Against Women. URL: <https://www.ovw.usdoj.gov/overview.htm>

¹⁴ Three Violence Against Women Acts: S.11 - Violence Against Women Act of 1993. URL: <https://www.congress.gov/bill/103rd-congress/senate-bill/11>; H.R.1248 - Violence Against Women Act of 2000. URL: <https://www.congress.gov/bill/106th-congress/house-bill/1248>; S.1197 - Violence Against Women Act of 2005. URL: <https://www.congress.gov/bill/109th-congress/senate-bill/1197>

¹⁵ ЗАКОН ЗА ЗАЩИТА ОТ ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ. 2005/2009. URL: <https://lex.bg/bg/laws/ldoc/2135501151>

¹⁶ Veilig Thuis. URL: <https://veiligthuis.nl/landelijke-afspraken>

¹⁷ Barnafriid. URL: <https://liu.se/forskning/barnafriid>

¹⁸ Stiftelsen Allmänna Barnhuset. URL: <https://allmannabarnhuset.se/>

¹⁹ Nationellt centrum för kvinnofrid, NCK. URL: <https://www.nck.uu.se/>

реагування на всі факти домашнього (сімейного) насильства та будь-яке інше переслідування жінок) із боку усіх громадських та державних інститутів, причетних до запобігання та протидії такому насильству – насамперед поліції, Управління з питань насильства щодо жінок, служби аторнея (прокуратури), судів, адвокатів, неурядових організацій, що надають допомогу потерпілим як на загальнодержавному (федеральному) так і на місцевому рівнях.

У Великій Британії актуальною є практика взаємодії поліції з громадою у подоланні проблеми домашнього насильства, що унормована в 2014 році так званім британським законом «Клер» (Clare's Law). Проте, у публікаціях наголошується на проблемі надання інформації про факти домашнього насильства медичними закладами²⁰: «щороку в Англії та Уельсі понад два мільйони дорослих зазнають домашнього насильства та жорстокого поводження (DVA). Статистика показує, що служби охорони здоров'я часто контактують із жертвами та злочинцями, але медичні працівники (НСР) не діляться інформацією, пов'язаною з DVA, між установами охорони здоров'я та іншими установами чи службами». Дослідниками вказується на безліч рекомендацій у цьому напрямі (13 документів), які є хаотичними і безсистемними, що утруднює їх застосування і вимагає комплексного підходу. У зв'язку з цим, пропонується, щоб рекомендації відображали розуміння проявів, динаміки та ефектів DVA, а також примусового контролю.

Розповсюдженою формою взаємодії дотичних до протидії домашньому насильству суб'єктів є *обмін інформацією*, що може міститися в різних джерелах. Насамперед у реєстрах правоохоронних органів є інформація про притягнення до відповідальності винного в домашньому насильстві. Також відповідні суб'єкти можуть обмінюватися звітами з цих питань. Наприклад, у США офіцери поліції будь-якого підрозділу місцевого рівня (штату, округу тощо) зобов'язані вести облік та документування інцидентів, пов'язаних із домашнім насильством. Офіцери складають детальний звіт за кожним фактом надходження та перевірки повідомлення про домашнє насильство, незалежно від того, чи було заарештовано підозрюваного²¹. Звіт має бути складений у стандартизованій формі, розроблений Відділом служб кримінального правосуддя (DCJS) за погодженням із державною поліцією та Управлінням із запобігання домашньому насильству (OPDV). Такий звіт зберігається у правоохоронних органах щонайменше чотири роки і є доступним для Управління (Офісу) з питань насильства щодо жінок. Своєю чергою, це Управління направляє свій звіт щодо проведених заходів запобігання домашньому насильству, виявлених фактів органам поліції. Окрім того, від адміністрації закладів вищої освіти в рамках забезпечення політики безпеки в цих установах вимагається вести статистику щодо кількості випадків домашнього насильства, насильства на побаченнях, сексуального насильства й переслідування. Вказані дані й результати виконання відповідних програм включаються в щорічні звіти²².

²⁰ Sandi Dheensa, Gene Feder. Sharing information about domestic violence and abuse in healthcare: an analysis of English guidance and recommendations for good practice (2022). URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/35710255/>

²¹ Law Enforcement Policy Center. URL: <https://www.theiacp.org/policycenter>

²² National archives. URL: <https://www.federalregister.gov/documents/2014/10/20/2014-24284/violence-against-women-act>

Співпраця стейкхолдерів відбувається на відповідних онлайн-платформах, через робочі групи, зустрічі на державному та регіональному рівнях, навчання, багатосторонні форуми, включаючи платформи: Комісії ООН зі статусу жінок, Ради Безпеки ООН, Генеральної Асамблеї ООН, Раду ООН з прав людини, G7, G20, Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) тощо.

Схожі підходи до організації спільних робочих груп із представниками різних служб, які опікуються питаннями боротьби з домашнім насильством, властиві більшості європейських держав (Болгарія, Іспанія, Нідерланди, Польща, Франція, Швеція тощо). У деяких державах урядом прийняті відповідні правила взаємодії, що передбачають обмін інформацією між суб'єктами, задіяними в процесі захисту від домашнього насильства (наприклад, в Болгарії (Правилник за прилагане на Закона за защита от домашното насилие²³). У більшості держав медичні працівники (за погодженням із пацієнтом) та працівники у сфері освіти (вчителі) зобов'язані повідомляти про факти насильства поліцію та/або спеціальні служби. У Нідерландах, наприклад, кожна спеціальна структура (школа, медзаклад) зобов'язані розробити і затвердити *протокол* реагування на факти домашнього насильства²⁴.

Але здебільшого повна інформація щодо фактів домашнього насильства і вжитих заходів міститься в національних реєстрах та звітах відповідальних установ, організацій.

2. Щодо запровадження реєстрів випадків домашнього насильства.

У США реєстрація випадків домашнього насильства зазвичай регулюється на рівні штатів – кожен штат може мати власні законодавчі акти та процедури для реєстрації таких випадків. Більшість штатів мають власні закони, які спрямовані на боротьбу з домашнім насильством, встановлюють правові наслідки для осіб, які його здійснюють (Domestic Violence Laws), а також регулюють, яким чином відповідні органи мають бути поінформовані про випадки домашнього насильства. До таких органів насамперед відносяться поліція, суди, прокуратура, служби соціального забезпечення, служби допомоги жертвам насильства тощо. У деяких штатах інформація про випадки домашнього насильства включається до загальних систем реєстрації злочинів (Crime Reporting Systems), які доступні для правоохоронних органів, служб допомоги жертвам та інших зацікавлених сторін.

Інформація щодо випадків домашнього насильства та реєстр правопорушників доступні на вебсайті Domestic Violence Registry за посиланням <https://domesticviolencedatabase.net/?fbclid=IwY2xja>.

У переважній більшості штатів діють закони (так звані закони про обов'язкові повідомлення (Mandatory Reporting Laws)), які зобов'язують працівників певної професійної категорії, наприклад, медичних працівників, вчителів, працівників дитячого сектору, повідомляти про випадки домашнього насильства відповідним органам²⁵.

²³ Правилник за прилагане на Закона за защита от домашното насилие. 8.06.2010. URL: <https://legislation.apis.bg/doc/417071/0>

²⁴ Domestic violence and child abuse protocol. URL: <https://www.government.nl/topics/domestic-violence/domestic-violence-and-child-abuse-protocol>

²⁵ States find a downside to mandatory reporting laws meant to protect children. URL: <https://www.npr.org/sections/health-shots/2024/04/25/1247021109/states-find-a-downside-to-mandatory-reporting-laws-meant-to-protect-children>

За загальним правилом, агентство, установа в США мають власні стандартні операційні процедури (SOP) щодо прийняття, обліку та обробки даних про домашнє насильство.

У *Болгарії* відповідно до внесених змін до Закону про захист від домашнього насильства (DAP)²⁶ від 2023 року розпочато роботу над створенням Національної інформаційної системи запобігання та захисту від домашнього насильства, в якій зберігатимуться дані про випадки насильства в сім'ї на території країни або щодо болгарських громадян за кордоном, які звернулися за допомогою та підтримкою. Національна інформаційна система міститиме дані про: 1) акти домашнього насильства; 2) потерпілих осіб, винуватців та стосунки між ними; 3) вид насильства – фізичне, психічне, сексуальне, економічне, обмеження прав тощо; 4) тривалість насильства; 5) збитки, завдані потерпілій особі; 6) історію насильства; 7) подані заяви про видачу охоронного припису, припису про негайний захист або клопотання прокурора; 8) вжиті заходи стосовно осіб, які постраждали від домашнього насильства; 9) юридичних осіб, які здійснюють діяльність із профілактики та захисту від насильства в сім'ї; 10) послуги, що надаються відповідно до цього закону.

Також окремо передбачено функціонування Національної інформаційної системи з питань запобігання та захисту від педофілії та Національного реєстру випадків педофілії (на підставі статті 43а Закону про охорону дитинства²⁷).

В *Іспанії* функціонує Центральний реєстр осіб, що постраждали від домашнього насильства, в якому обліковуються покарання та заходи безпеки, призначені у вироках за злочини, пов'язані з домашнім насильством; запобіжні заходи та захисні приписи. Так само реєструються порушення будь-якого призначеного покарання, заходу чи порядку захисту. Ведення цього Реєстру та його обслуговування здійснює Міністерство юстиції Іспанії²⁸. Станом на 1 березня 2024 року до такого Реєстру внесено 9 639,422 особи²⁹. Водночас загальні повноваження у сфері запобігання домашньому та гендерному насильству здійснює Міністерство з питань рівності Іспанії. Окрім того, жертви будь-якого злочину можуть звернутися до Офісу допомоги потерпілим через спеціальний вебсайт³⁰, на якому розміщено адреси та контактні телефони цих офісів по всій території Іспанії.

У *Польщі* системний збір даних про випадки домашнього насильства здійснюється за допомогою процедури «Блакитних карток», передбаченої Законом від 29 липня 2005 року «Про боротьбу з насильством у сім'ї» (O przeciwdziałaniu przemocy domowej)³¹. Процедура включає всі дії, що здійснюються представниками структурних підрозділів соціальних служб, муніципальних комісій із вирішення

²⁶ ЗАКОН ЗА ЗАЩИТА ОТ ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ. 2005/2009. URL: <https://lex.bg/bg/laws/ldoc/2135501151>

²⁷ ЗАКОН ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО. 13.06.2000. URL: <https://lex.bg/bg/laws/ldoc/2134925825>

²⁸ Registro Central para la Protección de las Víctimas de Violencia Doméstica. URL: <https://www.mjusticia.gob.es/eu/ciudadania/registros/administrativos-apoyo-admon/concepto-naturaleza/registro-central-para>

²⁹ Registro Único de Víctimas (RUV). URL: www.unidadvictimas.gov.co

³⁰ Oficinas de Asistencia a las Víctimas del Delito. URL: <https://www.mjusticia.gob.es/BUSCADIR/ServletControlador?apartado=buscadorPorProvinciasForm&tipo=ATV&lang=es>

³¹ o Przeciwdziałaniu przemocy domowej. Journal of Laws 2021, item 1249. URL: <https://ecprd.secure.europa.eu/ecprd/private/request-details/791781>

проблем алкоголізму, поліції, освіти та охорони здоров'я у зв'язку з обґрунтованою підозрою про вчинення домашнього насильства. Під час процедури збирається інформація про жертв, кривдників та осіб, які повідомляють про насильство. Якщо інформація про застосування домашнього насильства не підтверджується, група діагностики та підтримки утримується від подальшої діяльності, що документується письмово та в електронному вигляді. Процедура «Блакитна картка» здійснюється незалежно від інших видів провадження, зокрема кримінального. Зібрані таким чином дані публікуються у *статистичному додатку до щорічних звітів про виконання Загальнодержавної програми протидії насильству в сім'ї*³².

Окрім того, Національна інформаційна система поліції (KSIP) збирає дані з регіональних управлінь поліції про втручання поліції у випадках домашнього насильства, кваліфікованого згідно з Кримінальним кодексом. Однак, набір даних, які збирає поліція, є обмеженим, а саме: стать жертви та кривдника, інформація про постраждалих дітей, а також про те, чи перебував кривдник у стані алкогольного сп'яніння. Більш детальні дані про ці злочини можна отримати, звернувшись із запитом до Головної комендатури поліції. Зведені дані публікуються на вебсайті Польської поліції³³ та включаються до щорічного звіту про виконання Національного плану.

Відповідно до Закону «Про протидію злочинам на сексуальному ґрунті»³⁴ 1 жовтня 2017 року було *створено Реєстр осіб, які вчинили сексуальні злочини*. Реєстр складається з двох окремих баз даних: 1) реєстр з обмеженим доступом; 2) публічний реєстр. Реєстр ведеться міністром юстиції. Реалізацію завдань, пов'язаних із веденням Реєстру, забезпечує Інформаційний офіс Національного кримінального реєстру, що входить до складу Міністерства юстиції.

Відповідно до статті 21 цього Закону перед трудовими відносинами з особою або перед тим, як дозволити особі займатися діяльністю, пов'язаною з вихованням, освітою, відпочинком, лікуванням неповнолітніх або піклуванням про них, роботодавці зобов'язані отримати інформацію про дані щодо цієї особи в Реєстрі з обмеженим доступом.

Попри те, що в 2021 році *Велика Британія* оновила законодавство у сфері захисту від домашнього насильства (Закон DA)³⁵, запровадження єдиного Реєстру осіб, що вчинили домашнє насильство, залишається предметом обговорення³⁶. У *Нідерландах*, попри відсутність загальнонаціонального реєстру випадків домашнього насильства, на місцевому рівні існують реєстри жертв домашнього насильства та осіб, які притягалися до відповідальності за вчинення відповідних

³² Sprawozdanie z Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie 2021. URL: <https://www.gov.pl/web/rodzina/sprawozdanie-z-krajowego-programu-przeciwdzialania-przemocy-w-rodzinie-2021>

³³ Przemoc w Rodzinie - dane za lata 2012 - 2022. URL: <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/201373.Przemoc-w-rodzinie-dane-od-2012-roku.html>

³⁴ USTAWA z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich poz. 862. URL: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/791781>

³⁵ Domestic Abuse Act 2021. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2021/17/section/1/enacted>

³⁶ Proposals for a domestic abuse and stalking offenders register to form part of the government's strategy for halving domestic abuse would do little to help victims, according to a comprehensive new report. URL: <https://www.essex.ac.uk/news/2024/09/26/domestic-abuse-and-stalker-register-will-do-little-for-victims>

правопорушень. Адміністрування та обслуговування таких реєстрів здійснює організація «Безпечно вдома», якою розроблено Кодекс повідомлень про домашнє насильство та жорстоке поводження з дітьми³⁷. Інформація, отримана за результатами опрацювання всіх зафіксованих випадків домашнього насильства та жорсткого поводження, кожні шість місяців публікується в інформаційному бюлетені та передається до статистичного управління Нідерландів для аналізу та прогнозування заходів протидії.

У Хорватії статистичні показники фактів вчинення домашнього насильства узагальнюються на різних рівнях, але вони не гармонізовані з погляду загальних показників, а також відсутні ІТ-системи для збору та обробки відповідних даних.

У Франції на 2024 рік заплановано формування Картотеки запобігання насильству в сім'ї (FPVIF)³⁸, яка дозволить ідентифікувати осіб, які вчиняють домашнє насильство, їхнє походження і можливі заходи, що застосовуються з метою більш ефективного притягнення таких осіб до відповідальності та надання кращої допомоги постраждалим жінкам³⁹. Жандарми і поліцейські зможуть звертатися до Картотеки при отриманні повідомлення про сімейний конфлікт, під час опитування потерпілого або при подачі скарги, а також під час розслідування чи втручання, що дозволяє ознайомлення з Картотекою. Таким чином, інформація щодо розшукуваної особи, яка міститься в різних реєстрах, стосовно наявності судимості особи, володіння нею зброєю, заходів безпеки або судових заборон, що застосовуються до такої особи, буде доступна одночасно⁴⁰.

Шведська національна рада з питань запобігання злочинам («Brottsförebyggande rådet – Brå») веде статистику злочинів, про які повідомили поліцію, митні органи і прокуратуру, відображаючи окремі характеристики потерпілого від злочинів проти життя та здоров'я. Наприклад, стаття потерпілого зазначається шляхом розрізнення випадків фізичного насильства щодо жінок та чоловіків. Дані про дітей розподілені за їхнім віком, а починаючи з 2008 року – також і за статтю дитини. Водночас у базі відсутня інформація про вік потерпілих чоловіків та жінок. Статистика зареєстрованих злочинів не містить інформації про правопорушників, а отже, даних про вік і стаття цих осіб. Для опису відносин між правопорушником і потерпілим передбачено два варіанти: правопорушник знайомий із потерпілим і правопорушник не знайомий із потерпілим. В офіційній статистиці домашнє насильство у Швеції позначається як різновид жорстокого поводження⁴¹.

Висновки.

Домашнє насильство є явищем суспільного резонансу в демократичних державах світу. Триває тенденція посилення боротьби з цим явищем,

³⁷ Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling. URL: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/huiselijk-violence/meldcode>

³⁸ Violences intrafamiliales, un poids important dans la délinquance en Essonne. URL: <https://www.le-republicain.fr/faits-divers/violences-intrafamiliales-un-poids-important-dans-la-delinquance-en-essonne>

³⁹ FEMMES BATTUES: QUELLES DÉMARCHES POUR S'EN SORTIR? URL: <https://www.village-justice.com/articles/femmes-battues-queelles-demarches-pour-sortir,48536.html>

⁴⁰ Lancement du fichier de prévention des violences intrafamiliales. URL: <https://www.gendarmerie.interieur.gouv.fr/gendinfo/actualites/2023/lancement-du-fichier-de-prevention-des-violences-intrafamiliales>

⁴¹ Våld i nära relationer. URL: <https://bra.se/statistik/statistik-om-brottstyper/vald-i-nara-relationer.html>

законодавчого унормування цих процесів і, особливо, координації задіяних у цьому суб'єктів, забезпечення функціонування та доступу до баз даних щодо випадків домашнього насильства.

Законодавством досліджених держав передбачено вжиття відповідних комплексних заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, які зазвичай відображаються в національних (регіональних, локальних) програмах боротьби з цим явищем (Рис. 1).

Програмні документи

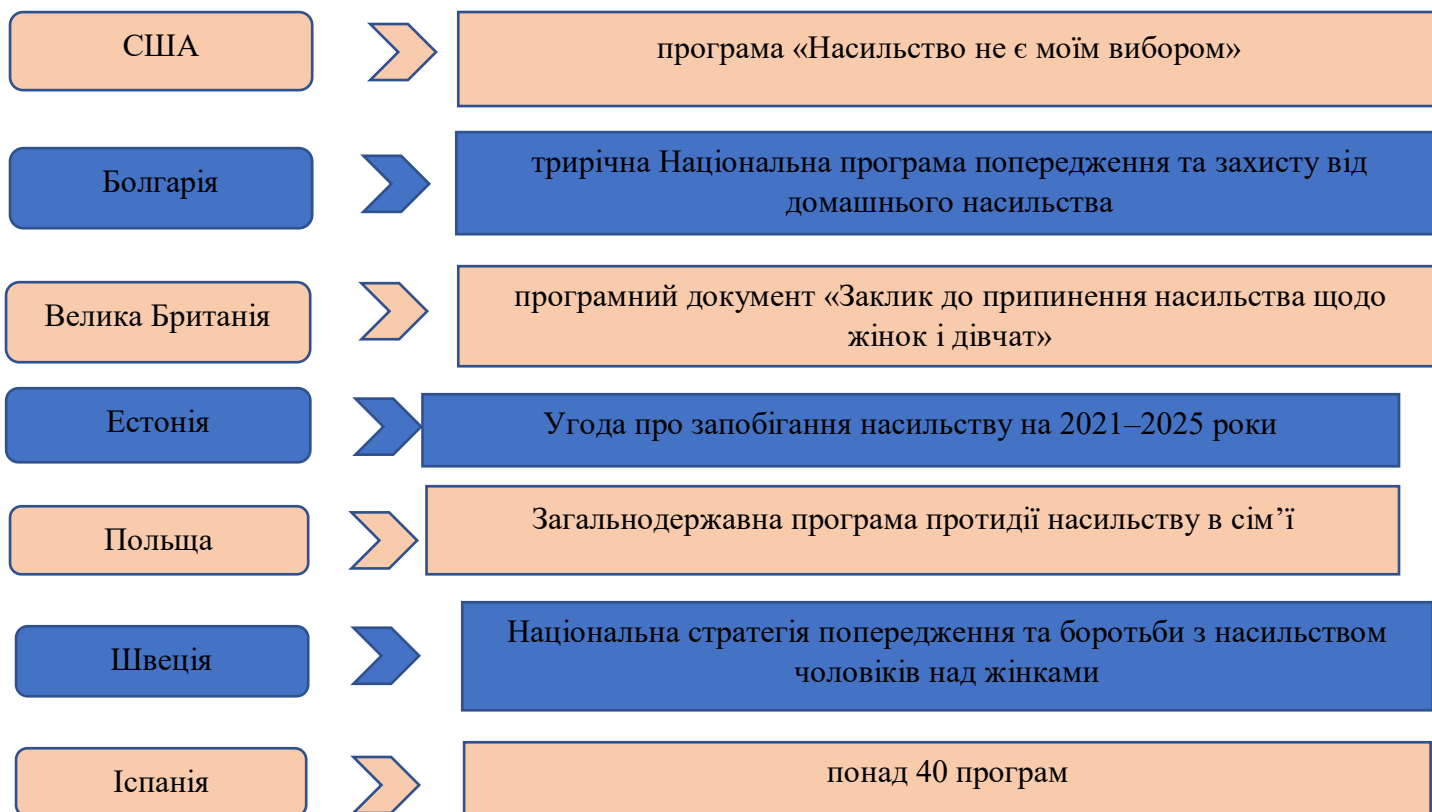

Рис. 1

Одним із дієвих інструментів у запобіганні та протидії домашньому насильству, що так чи інакше застосовується в усіх досліджуваних державах, є обмежувальний / заборонний припис (наказ). Такий припис виноситься в судовому порядку або органами поліції. Обмежувальний припис покликаний захистити постраждалу особу від повторного акту домашнього насильства, тоді як терміновий заборонний припис є засобом швидкого реагування, що застосовується у випадку наявності безпосередньої загрози життю жертви.

Рис. 2⁴²

Окрім поліції, у державах функціонують спеціальні служби, до завдань яких віднесено превентивні заходи боротьби з домашнім насильством (Табл. 1).

Табл. 1

Спеціальні інституції, відповідальні за боротьбу з насильством

США Управління (Офіс) з питань насильства щодо жінок (OVW)	 Office on Violence Against Women (OVW) U.S. Department of Justice
Велика Британія Національна служба допомоги жертвам домашнього насильства (National Domestic Abuse Helpline)	0808 2000 247 #SafetyInANumber
Іспанія Урядова делегація протидії насильству (Delegación del Gobierno contra la Violencia de Género, DGVG), Державна обсерваторія насильства щодо жінок (Observatorio Estatal de Violencia sobre la Mujer)	
Нідерланди Установи «Безпечно вдома» (Veilig Thuis)	

⁴² Протидія домашньому насильству – обмежувальний припис стосовно кривдника. URL: <https://pp.ck.court.gov.ua/sud2314/pres-centr/news/1290545/>

Франція Інформаційні центри з питань прав жінок та сім'ї (C.I.D.F.F.)	
Швеція Національна рада охорони здоров'я та соціального забезпечення (Nationella rådet för hälsa och social trygghet)	

Питання обміну інформацією між установами, відповідальними за боротьбу з домашнім насильством, як правило, унормовується на рівні підзаконних актів (правила, регламенти, протоколи, порядки). Обов'язок органів виконавчої влади, судових органів, муніципалітетів, мерій, закладів освіти, юридичних осіб, які провадять діяльність із запобігання та захисту від насильства в сім'ї, повідомляти про такі факти, обмінюватися звітами та відповідною інформацією встановлено в більшості проаналізованих держав. Дискусійним залишається обов'язок медичних працівників повідомляти про факти домашнього насильства.

Основними формами взаємодії поліції, спеціалізованих інституцій та громадських організацій у сфері боротьби з домашнім насильством є (Рис. 3):

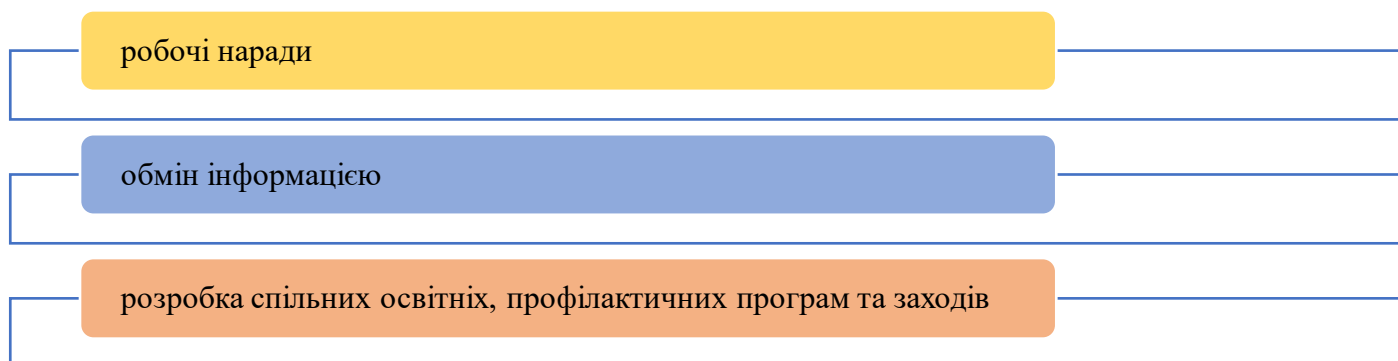

Рис. 3

Джерела інформації про випадки домашнього насильства в контексті обміну інформацією, доступу до неї (Рис. 4):

Рис. 4

У державах-членах ЄС та в США відсутні єдині стандарти ведення загальнонаціонального реєстру випадків домашнього насильства, переважна більшість держав (як Естонія, Хорватія, Швеція) включає ці дані до загального реєстру виявлених злочинів. Загальнонаціональний реєстр осіб, які постраждали від домашнього насильства, функціонує в Іспанії (Центральний реєстр) та Польщі («блакитні картки»). У деяких державах (США, Нідерланди), попри відсутність загальнонаціонального реєстру, функціонують реєстри жертв домашнього насильства та осіб, які притягалися до відповідальності за вчинення відповідних правопорушень, на місцевому рівні. В окремих державах питання створення реєстру випадків домашнього насильства знаходиться на стадії обговорення та/або становлення (Болгарія, Велика Британія, Франція) (Табл. 2). Відкритий доступ до даних щодо осіб, які вчинили домашнє насильство, мають спеціально уповноважені органи та служби.

Табл. 2

Узагальнені дані ведення реєстрів випадків домашнього насильства в деяких зарубіжних країнах

№ з/п	Країна	Загально-національний реєстр випадків домашнього насильства	Місцеві реєстри жертв домашнього насильства та осіб, які притягалися до відповідальності	Реєстри на стадії становлення / дані включено до загального реєстру правопорушень	Доступ до даних про осіб, які вчинили домашнє насильство	
					Відкритий для всіх за запитом	Обмежений (лише для відповідних органів та служб)
1.	Болгарія	—	—	Національна інформаційна система запобігання та захисту від домашнього насильства	—	+
2.	Велика Британія	—	—	+	+	
3.	Естонія	—	—	+	—	+
4.	Іспанія	Центральний реєстр жертв домашнього насильства	—	+	+	+
5.	Нідерланди	—	+	+	+	—
6.	Польща	Блакитні картки	—		—	+
7.	США	—	+	+	+	
8.	Франція	—	—	Картотека запобігання насильству в сім'ї	+	+
9.	Хорватія	—	—	+	—	+
10.	Швеція	—	—	+	—	+

**Дослідницька служба
Верховної Ради України**

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*